

Huligaanit ja komsomolit 1920-luvun Neuvostoliitossa

Ira Jänis-Isokangas

Johdanto

Sotakommunismin loputtua ja uuden talouspolitiikan eli NEP-kauden (1922-1928) aikana neuvostoyhteiskuntaa alettiin rakentaa monin eri tavoin, muun muassa luomalla uutta neuvostoidentiteettiä ja -kulttuuria. Esimerkiksi suurin osa rikoksista, joista tuomarit antoivat 1920-luvun puolivälissä vankeustuomiota Neuvostoliitossa, liittyi huliganismiin¹. 1920-luvun puolivälissä uusi poliittinen ja yhteiskunnallinen eliitti käytti huliganismin käsitettä yhtenä keinona luodessaan "kunniallisen" neuvostotyöläisen ja talonpojan mallin sekä määritelläkseen häiriökäyttäytymisen ja tehokkuuden normit.

Tämän artikkelin tarkoituksena on tarkastella huliganismin käsitettä ja sen käytön seurauksia 1920-luvun neuvostoliittolaisessa yhteiskunnassa. Tarkastelussa keskitytään vuonna 1918 perustetun nuorisojärjestö Komsomolin ympärillä käytyyn huliganismidiskurssiin. Alunperin itsenäisestä nuorisojärjestöstä, jonka tarkoituksena oli toimia vallankumouksellisen nuorison etujoukkona, tuli pian sisällissodan jälkeen kommunistisen puoleen rekrytointireservi ja käsikassara uuden neuvostoidentiteetin ja -kulttuurin kampanjoimisessa. Turhautuneita Komsomol-aktiiveja syytettiin huliganismista ja järjestön toimintaa kyseenalaistettiin. Samanaikaisesti järjestö pyrki kuitenkin luomaan terveen neuvostonuorison mallia (Pilkington 1994, 25-26). Komsomol-järjestöön ja sen jäseniin liitetty huliganismin leima onkin yksi mielenkiintoisimmista neuvostohuliganismista käydyn diskurssin ulottuvuuksista.

Tutkimukseni² aineisto perustuu Neuvostoliiton

sisäministeriön alaisen poliisin OGPU:n kuukausiraportteihin vuodelta 1926 sekä vuonna 1927 julkaistuihin tutkimuksiin ja kirjoituksiin huliganismista.³ Niiden avulla Neuvostoliitossa vuonna 1926 esiintyneestä huliganismista piirtyy monipuolinen kuva siitä, mitä tekoja huliganismilla tarkoitettiin, keitä huligaaneiksi leimattiin, ketkä olivat huligaanien uhreja ja kohteita sekä mitä muotoja huliganismilla oli maaseudulla ja kaupungeissa Neuvostovaltion ensimmäisinä vuosikymmeninä.

Huliganismin käsitteestä

Huliganismin käsite syntyi 1800-luvun loppupuolella Englannissa, jossa huliganismi yhdistettiin työväenluokan antisosiaaliseen käyttäytymiseen, kapinointiin ja auktoriteettien uhmaamiseen. Venäjälle käsite lainautui 1900-luvun alussa, jolloin lehdet alkoivat puhua kaduilla esiintyvistä järjestyshäiriöstä huliganismina (Neuberger 1993, 43; Pilkington 1994, 8-9).

Huliganismia esiintyi laajamittaisesti vuosisadan vaihteen venäläisissä kaupungeissa ja sitä pidettiin myös maaseutukulttuuriin liittyvänä ilmiönä. Eräiden mielestä vuosien 1900 ja 1914 välisenä aikana huliganismi liittyi, vaikkakaan se ei ollut osa sitä, työläisten vallankumoukselliseen liikehdintään ja venäläisen yhteiskunnan kulttuurin murrokseen (Neuberger 1993, 14). Lokakuun vallankumous ja sitä seurannut sisällissota ja nälänhätä eivät hävittäneet huliganismia, vaan sen muodot sekoittuivat muuhun yhteiskunnallisen ja poliittisen sekasorron muotoihin.

Huliganismi kasvoi tasaisesti NEP-kauden alusta lähtien. 1920-luvun puolivälissä se oli saanut sellaiset mittasuhteet, että myös viranomaiset joutuivat kiinnittämään siihen huomiota. Vuonna 1926 kohua

herättäneet ja laajaa julkisuutta saaneet huliganismiksi leimatut rikokset johtivat huliganismin vastaisiin kampanjoihin ja uuteen, vuoden 1926 rikoslakiin tehtyihin muutoksiin, joilla oli pitkälle ulottuvat seuraukset Stalinin kauden yhteiskunnalle (Solomon 1996, 447-448).

Uuden lain mukaan lievä huliganismi oli ilkivaltaa kuten esimerkiksi riehumista, johon liittyi selkeä epäkunnioitus yhteiskuntaa kohtaan kun taas raskauttava huliganismi oli ilkivalta, joka oli sisällöltään poikkeuksellisen kyyninen ja röyhkeä ja jota ei viranomaisen kehotuksesta lopetettu.

Huliganismi Venäjällä ja Neuvostoliitossa aikaisempien tutkimusten valossa

Vaikka huliganismia on tutkittu paljon, erityisesti angloamerikkalaisten sosiologien toimesta, Venäjällä ja Neuvostoliitossa esiintynyttä huliganismia on tutkittu hyvin vähän. Vallankumousta edeltäneellä Venäjällä ja myöhemmin Neuvostoliitossa nuorisokulttuuri ja sen tutkimus oli marginaalista yhteiskunnallisessa keskustelussa. Sen sijaan huliganismia käsiteltiin jonkin verran oikeustieteellisestä näkökulmasta, jossa se muodosti kiinnostavan juridisen ongelman 1950- ja 1960-luvuilla, jolloin huliganismi oli jälleen esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa (Frolov & Štedrina 1957).

Vaikka huliganismi oli Neuvostoliitossa 1920-luvulta lähtien yhteiskunnallinen ja paikoitellen jopa poliittinen ongelma, siitä on kirjoitettu yllättävän vähän. Tämä saattaa johtua siitä, että huliganismi on vaikeasti luokiteltavissa oleva ilmiö, sen sivutessa niin sosiaalisia, kulttuurisia kuin yhteiskunnallisiakin kysymyksiä. Ei siis ole yllättävää, että hyvin erilaisen taustan omaavat tukijat ovat sivunneet huliganismia kirjoittaessaan 1920-30 lukujen Neuvostoliitosta. Näissä kirjoituksissa huliganismiin liittyvät kysymykset eivät ole tutkimuksen keskipisteessä, vaan ne ovat liittyneet kaupunkien ja maaseudun yleisen elämäntavan sekä neuvostovaltion oikeuspoliittisen kehityksen tutkimukseen.

Merkittävin huliganismia käsitellyt tutkimus on Joan Neubergerin (1993) kirja *Hooliganism: crime, culture, and power in St Petersburg 1900-1914*. Hä-

nen lähtökohtanaan on kulttuuriantropologian innoittamien historioitsijoiden näkemys, jonka mukaan rikollisuutta ja levottomuuksia voidaan tutkia symbolisena ja rituaalisena käyttäytymisenä, joka heijastaa kansankulttuurin mentaliteettia ja arvoja. Kansankulttuurin laaja ilmaisumuoto on tämän mukaan myös osoitus sen autonomiasta ja kyvystä omaehtoisesti haastaa eliitin kulttuurihegemonia.

Toisena teoreettisena lähtökohtana Neuberger pitää Michael Foucaultin näkemystä rikoksen käsitteen rakentumisesta vallanharjoittamisen keskeisenä keinona. Sen mukaan valtaa käytetään sorsan lisäksi myös luokittelun ja "normalisoinnin" kautta, jota harjoitetaan eri yhteiskuntaryhmien kesken. Valtaan sisältyy tiedon ja kielenkäytön hallinta, mikä antaa sille mahdollisuuden luokitella ideoita, käyttäytymistä ja kokemuksia sekä pakottaa muut omaksumaan nämä luokitukset normeina. Yhteiskunnan eri ryhmät ovat luoneet rikollisaloja ja moraalista paniikkia määrittäläkseen hyväksyttävyyden rajat sekä suojellakseen omaa yhteiskunnallista asemaa nimeämällä oman normatiivisen käyttäytymisen ylempiarvoiseksi. Pääsy ylempiarvoiseen ryhmään riippuu siitä, hyväksyykö yhteiskunnallisen kurin ja omaksuuko normit, jotka ovat kuitenkin määritelty sillä tavoin, että ne ovat ainoastaan osittain ymmärrettäviä alemmille luokille (Neuberger 1993, 12-14; Foucault 2000, 286-301).

Neubergerin mukaan vallankumousta edeltäneeseen huliganismiin liittyi kolme tärkeätä tekijää. Ensimmäinen näistä oli julkisen tilan käsitteen ja käytön muuttuminen, kun maalaisten edestakainen muutto kaupunkiin ja takaisin muutti kadut ja tiet eri kulttuurien, tapojen ja käyttäytymisen kohtauspaikoiksi. Toiseksi huliganismi teki näkyväksi yhteiskuntaluokkien välisen vihamielisyyden sekä sosiaalisten ryhmien sisällä olevat murtumat. Huliganismiin liittyvä väkivalta paljasti myös syvän katkeruuden ja vihamielisyyden, joka vallitsi kaupungin köyhien keskuudessa ja samalla synkisti yhteiskunnan käsityksiä köyhistä yleensä. Kolmantena tekijänä voidaan pitää sitä, että kun huliganismia pyrittiin selittämään kulttuurieroilla sekä kulttuurin murroksena, niin se nosti kulttuuriset kysymykset pintaan ja kyseenalaisti yhteiskunnan kulttuuriset projektit. Tällä tavoin huliganismi paljasti yhteiskunnallisen politiikan ja siihen liittyvät identiteetit sekä ne haaveet, joita Venäjän

sosiaaliseen ja poliittiseen tulevaisuuteen liitettiin (Neuberger 1993, 4-6).

Huliganismi ja neuvostoyhteiskunta

Foucaultin tapa nähdä rankaisupolitiikka vallankäytön osana soveltuu myös hyvin 1920-luvun neuvostoyhteiskuntaan ja sen tapaan suhtautua huliganismiksi leimattuun ongelmaan. Huliganismiin ja siitä syytettyihin liitettiin Neuvostoliitossa hyvin erilaisia tekoja ja ominaisuuksia, joiden katsottiin heijastavan selkeää epäkunnioitusta yhteiskuntaa kohtaan. Foucault on osoittanut, kuinka se, mitä pidetään rikoksena ja lainrikkomuksena on vuosisatojen aikana muuttunut kuten myös se, miten rikoksista ja lainrikkomuksista on rankaistu. Olennaista on se, miten lainsäädännön ja rankaisupolitiikan rinnalla on samanlaisena prosessina tapahtunut tietoinen vallankäytön laajeneminen itse rikoksen ja sen tekijän tuomitsemisesta sekä rikoksen ehkäisystä ihmisen "sielun" kontrolloimisen alueelle (Foucault 2000, 30).

Valtaa ei kuitenkaan tule käsittää omaisuudeksi, vaan strategiaksi, eikä sen alistuskeinoja tule käsittää "anastamiseksi" vaan eräänlaiseksi valmiudeksi, taktiikaksi, tekniikaksi tai toiminnaksi. Siten se on pikemminkin alati uudistettava suhdeverkko kuin kiinnipidettävä etuoikeus. Valtaa ei käytetä suoraviivaisesti, velvoitteiden ja kieltojen muodossa niitä kohtaan joilla valtaa "ei ole", vaan valta ottaa heidät hallintaansa, kulkee heidän lävitsensä ja nojaa heihin samalla tavoin kuin he itse taistellessaan sitä vastaan tukeutuvat sen heihin kohdistamiin otteisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että nämä suhteet ulottuvat kaikkialle yhteiskunnan kerrostumiin noudattamatta valtion ja kansalaisten välisiä suhteita, luokkaraajoja tai lain muotoja. Näissä suhteissa on lukuisia epävakaisuuden pesäkkeitä, jotka voivat aiheuttaa konflikteja, joiden seurauksena ainakin väliaikaisesti myös valtasuhteet voivat muuttua. (Foucault 2000, 40-41).

Tällaisia valtasuhteita ja niissä esiintyneitä konflikteja voidaan myös tutkia 1920-luvun neuvostohuliganismin kautta. Valtasuhteet eivät olleet millään muotoa vielä täysin vakiintuneet NEP-kauden Neuvostoliitossa, vaan päinvastoin aikakautta leimasi ankara valtakamppailu politiikan, yhteiskunnan ja kulttuurin alalla. 1920-luvun huliganismi ilmensi tätä

valtakamppailua monin eri tavoin.

Toinen tapa tarkastella huliganismia Neuvostoliitossa 1920-luvulla on kiinnittää huomiota siihen rituaalisena ja symbolisena toimintana, joka heijastaa kantajansa kulttuuria. Usein kulttuureja pidetään suljetuina järjestelminä, jotka katoavat ollessaan vuorovaikutussuhteessa "voimakkaamman" kulttuurin kanssa. Näin ei kuitenkaan ole, sillä näennäisestä yhdenytymisestä huolimatta traditioita keksitään ja uudistetaan jatkuvasti ja siten eroavaisuudet säilyvät tietyillä alueilla kun toiset alueet samankaltaistuvat (Cohen 1994, 118; Sahlins 1993, 15, 19-20).

Bolševikit yrittivät myös luoda oman kulttuurinsa, rituaalit, arvot ja uuden elämäntavan. Uudet kulttuurin käytännöt törmäsivät kuitenkin työläisten ja talonpoikien perinteiseen kulttuuriin (Brovkin 1994, 2, 7). Tästä näkökulmasta huliganismia voidaan tarkastella uuden ja vanhan, kaupunkilaisen ja maaseudun välisen kulttuurin konfliktina mutta myös bolševikkien luoman uuden ja vanhan työväen kulttuurin yhteentörmäyksenä, jonka seurauksena ei syntynyt puhdasta bolševikkien toivomaa utopistista kommunismikulttuuria. Yhteentörmäys ei myöskään hävitänyt täysin vanhaa maalais- ja työväenkulttuuria.

Neuvostohuliganismi raporttien ja tutkimusten kohteena

Neuvostoliiton sisäministeriön alainen salainen poliisi, OGPU alkoi kerätä systemaattisesti tietoja eri alueilta vuoden 1921 keväällä. Heti alusta lähtien sille määrättiin ne kysymykset, joihin informaationkeruu tuli kohdistaa. Nämä kysymykset muuttuivat vuosien kuluessa jonkin verran, mutta peruskysymykset jäivät. OGPU:n virkailijoiden tärkein tehtävä oli kerätä tietoa eri väestönsien, yhteiskuntaluokkien, ammattiryhmien ja kansallisuuksien mielialoista, yhteiskunnallisesta liikehinnästä sekä alueiden taloudellisesta ja poliittisesta tilanteesta. Tämän lisäksi raportteihin otettiin toisinaan mukaan yhteiskunnallisesti tai poliittisesti tärkeitä ajankohtaisia teemoja, jollainen esimerkiksi huliganismi oli vuonna 1926. OGPU:n informaation keräys hoidettiin ilmiantajien ja urkkijoiden avulla.

Yleisesti ottaen salaisen poliisin raportteja voidaan pitää suhteellisen luotettavina lähteinä, kun nii-

tä on verrattu muihin aikalaislähteisiin. Raporttien tutkimisessa on kuitenkin otettava huomioon se, että vain tietyt asiat joutuivat raportoinnin kohteiksi, eli vain ne, joista raportoitajat olettivat lukijan olevan kiinnostunut (Davies 1997, 10-13; Brovkin 1994, 58; Izmozik 1995, 105-134).

Tekijät, uhrin ja kohteet sekä muut huliganismiin liittyvät kategoriat

Huliganismi liitettiin pääosin nuorten mieshenkilöiden humalaiseen käyttäytymiseen. Huliganismiksi leimattiin yleisesti sellaisia tekoja, kuten rähinöintiä, häirintää, ilki- ja väkivaltaa sekä toisinaan tappoja ja raiskauksia (Naiman 1997, 250-257)⁴. Kuitenkin sekä OGPU:n raportit että aikalaistutkimukset kertovat myös paljon monimuotoisemmasta toiminnasta.

Huliganismiin liittyy erilaisia kategorioita, jotka ovat 1920-luvun neuvostohuliganismista käydyssä diskurssin kannalta merkityksellisiä. Tällaisia kategorioita ovat tekijät, uhrin ja kohteet. Mitkä sosiaaliset ryhmät leimattiin huligaaneiksi ja mitkä ryhmät olivat näiden uhreina? Kohteen kategorialla tarkoitan kaikkia niitä tilanteita, joissa huligaanit iskivät, olivatpa ne sitten ihmisryhmiä, tilaisuuksia, esineitä tai abstrakteja asioita.

Huliganismin uhria ja kohdetta tulee tarkastella eri tavoin. Huliganismiin yhtenä piirteenä pidetään sitä, että se tekona on usein järjetön, ja että sillä ei ole ollut ennalta suunniteltua kohdetta tai motiivia. Teon leimaaminen huliganismiksi tapahtuu valtiovallan, yhteisön tai teon uhriksi joutuneen ihmisen toimesta. Kun huliganismia tarkastellaan vallankäytön sekä kulttuurien välisen konfliktin muotona, on mielestäni tärkeää pitää erossa uhrin ja kohteen käsitteet, sillä tekijän ja uhrin kategoriat paljastavat vallankäytön funktioita kun taas kohteen kategoria ilmentää kulttuurin välisiä konflikteja.

Huliganismi ja maaseutu 1920-luvun Neuvosto-Venäjällä

Vaikka bolševikit vallankumouksen alussa toimivatkin yhdessä talonpoikien kanssa maaongelman ratkaisemiseksi, näiden kahden välille syntyi nopeasti

konflikti talonpoikien halutessa säilyttää itsemääräämisoikeutensa ja bolševikkien yrittäessä kiistää ne. Neuvostovalta koettiin maaseudulla ulkopuoliseksi, miehittäjäksi. Vastaavasti neuvostovalta piti maaseudun elämää idiotismina, eliminoitavaksi määrätynä kulttuurisena muotona. Vaikka bolševikit olivat antaneet itsestään mielikuvan talonpoikien liittolaisina, nämä tiesivät, että todellisuudessa liitto oli fiktiota, jonka tarkoituksena oli saada talonpojat puolelleen (Brovkin 1994, 67; Davies 1997, 49).

Huliganismia voidaan tarkastella 1920-luvun neuvostomaaseudulla Foucaultin tarkoittaman vallankäytön strategian näkökulmasta. Huligaaniksi eli lainrikkojaksi leimaaminen on yksi toimiva vallankäytön strategia, jonka avulla voidaan poliittisesti ja suunnitelmallisesti leimata tietty ryhmä yhteiskuntasopimuksen ulkopuolelle ja samalla asettaa kaikkiin kohdistuvat laillisen käyttäytymisen normit. Samaan strategiaan tukeutuvat Foucaultin mukaan myös ne, joihin leimaaminen kohdistui (Foucault 2000, 140-141). Siten huligaaniksi leimaamista voidaan tarkastella myös "alhaalta" kumpuavana strategiana kiistää vallankäyttäjien legitimitettiin.

Tällä tavoin nähtynä OGPU:n raporteissa esitetyistä huliganismitapauksista voidaan erottaa erilaisia näkemyksiä siitä, keitä huligaanit ovat ja tarkastella sitä kautta 1920-luvun maaseudun sosiaalista rakennetta ja maaseudulla käytyä valtakamppailua. Poliittiset voimasuhteet eivät olleet vielä maaseudulla vakiintuneet ja kuten Fitzpatrick on osoittanut maaseudulla käytiin valtakamppailua useilla eri tavoilla (Fitzpatrick 1994, 235-236).

Raportit osoittavat, että huligaaniksi leimattiin lähes kaikkien sosiaalisten ryhmien edustajia riippuen siitä, kenen näkökulmasta tapauksesta kerrottiin. Raporteissa esiintyvissä kuvauksissa on kuitenkin tyypillistä se, että niissä esiintyvät toimijat, tekijät ja uhrin edustivat lähes aina neuvostomaaseudun sosiaalisen ja poliittisen vastapareja ja heijastivat siten yksittäisten kylien voimasuhteita.

Neuvostohallinnon luokittelien maaseudun sosiaalisten luokkien lisäksi 1920-luvun maaseudun sosiaalinen ympäristö jakaantui myös muihin merkityksellisiin ryhmiin. Yksi merkittävä ryhmä, jonka edustajia jatkuvasti leimattiin huligaaneiksi, oli kyläen neuvostomielinen aines. Tähän ryhmään kuuluivat

viranomaisten, puolueen ja Komsomolien jäsenten lisäksi myös neuvostomyönteiset ja viranomaisten kanssa yhteistyötä tehneet talonpojat.

Todellisen huligaanin leiman saivat kuitenkin Komsomolin jäsenet, jotka tavallaan edustivat molemmilla, sekä poliittisella että kulttuurisella tasolla, neuvostovaltaa. Yleisesti ottaen maaseudun asukkaat suhtautuivat paikallisiin Komsomolin jäseniin vielä negatiivisemmin kuin puolueen jäseniin. Heitä pidettiin työkeinä huligaaneina, jotka eivät kunnioittaneet tapoja, perinteitä, lakeja, järjestöjä tai viranomaisia.

Komsomolin jäsenet eivät edustaneet mitään yhtenäistä, poliittisesti tiedostavaa nuorten ryhmää, vaan monia yhdisti perinteinen juopottelu ja juhliminen. Järjestön avulla käynnistettiin maaseudulla useita kampanjoita, jotka leimasivat sen jäsenet maaseudulla neuvostoviranomaisiksi ja siten kyläyhteisölle ulkopuoliseksi ryhmäksi. Esimerkiksi uskonnon vastainen taistelu, joka annettiin maaseudulla Komsomolin tehtäväksi, muuttui huliganismiksi luokitelluksi toiminnaksi (Brovkin 1994, 110-113).

Kuva: Reklamnyi plakat, 1924. A.M. Rodtzenko

Neubergerin mukaan huligaanit edustivat yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa olevia sosiaalisia ryhmiä, joilla ei ollut välttämättä muita vaikutuskanavia käytössään. Muista sorrettujen protestikeinoista poiketen, huliganismin uhreiksi valikoitui kuitenkin huligaanien omaa sosiaalista asemaa edustavia tai heitä vielä heikommassa asemassa olevia. (Neuberger 1993, 32)

OGPU:n raporttien antaman kuvan mukaan huligaanien uhreiksi valikoitui sosiaalisesti heikommassa asemassa olevien lisäksi myös niitä, jotka näyttivät myös olevan huliganismista syytettyjä paremmassa asemassa olevia. Raporteissa huligaanien uhreina oli melkein yhtä laaja kirjo maaseudun eri sosiaalisten ryhmien edustajia, kuin mitä huligaaneiksi leimatut edustivat. Itse asiassa samat ryhmät leimattiin sekä huligaaneiksi että heidän uhreiksi, ainoastaan sillä erotuksella, että tekijä ja uhri edustivat aina yhteisössä valtaapitävää ja sorrettua riippuen siitä, kenen näkökulmasta tapaus esitettiin.

Komsomol-jäsenet edustavat tyypillistä esimerkkiä tästä. Raportit ovat tulvillaan syytöksiä sekä Komsomol-jäsenten huliganismista, että heidän joutumisestaan huliganismin uhreiksi. Kun Komsomol pyrki vetämään uskonnonvastaista kampanjaa maaseudulla, sen uhreina olivat uskovaiset talonpojat. Vastaavasti neuvostojuhlapyhien aikana Komsomol-jäsenet joutuivat huligaaneiksi leimattujen talonpoikien uhreiksi. Esimerkiksi vuoden 1926 toukokuussa neuvostojuhlapyhänä pidetty vappu ja pääsiäinen osuivat päällekkäin. Uhreina olivat tällöin sekä ateistiset Komsomol-jäsenet, että hartaat uskovaiset (FSB 1926 toukokuun raportit, liitteet 78-109).

Toisaalta Komsomol-jäsenten valikoitumista talonpoikien uhreiksi edesauttoi komsomolilaisten heikko asema maaseudulla. Puolueen jäsenet olivat raporttien valossa huomattavasti harvemmin huligaanien pahoinpitelyn kohteena kuin Komsomol-jäsenet. Vaikka neuvostoviranomaisten otetta 1920-luvun maaseudulla ei voida pitää vahvana, niin Komsomolilla oli viranomaisiakin vähemmän auktoriteettia talonpoikien keskuudessa. Maaseudun, etenkin kulakkien, kohdistama vihanpito neuvostovaltaa vastaan kanavoitui suoran toiminnan sijasta sen kaukana Moskovasta eristyksessä toimiviin edustajiin (Andrle 1994, 81).

Yhtenä huligaanien "heikompiosaisina" kohteina

olivat naiset. Neubergerin mukaan naisten loukkaaminen ilmentää parhaiten sitä, että huliganismissa on kyse myös valtataistelusta. (Neuberger 1993, 32) Raporteista selviää myös se, että kyse on kulttuurisesta kamppailusta. 1920-luvun maaseudun naisissa kiteytyi moni perinteisen ja bolševikkikulttuurin välinen ristiriita. Perinteinen maaseutukulttuuri, jossa naisen kunnia sekä tämän pitäminen lukutaidon ja koulunkäynnin ulkopuolella, joutui uhatuksi. Huliigaaneiksi leimatut talonpojat ahdistelivat lukumajoissa ja koulussa käyviä naisia. Kuuluminen Komsomoliin, jota ei pidetty maaseudulla etenkin tytöille suotavana, asetti järjestöön kuuluvat tytöt helposti huliigaanien uhreiksi. 1920-luvulla vallitsikin sanonta, jonka mukaan Komsomol teki kunnan pojista huliigaaneja ja kunnan tytöistä prostituoituja⁵.

Komsomol-järjestö kuitenkin symboloi maaseudulla neuvostovaltaa ja oli siten monimuotoisen huliganismin kohde. Järjestöön kohdistui hyvin erilaisia tekoja, joiden tarkoituksena oli häiritä sen työtä. Näiden tekojen tekijöitä pidettiin ”huliigaanijoukkona”, jonka toimintatavat usein kuitenkin muistuttivat Komsomolin kaltaista organisoitua järjestötoimintaa. Pilkingtonin mukaan kyse oli myös nuoriso- ja kulttuuriryöntein hegemoniakamppailusta, jossa Komsomol yritti kaikin tavoin torjua muut nuoriso- ja kulttuuriryöntein mallit leimaamalla ne huliganismiksi (Pilkington 1994, 25-26, 55).

Muut järjestöt vuorostaan imitoivat ja pilkkasivat Komsomolia. Raporttien mukaan ”huliigaanijoukot” pitivät Komsomolin tapaan kokouksia sihteereineen sekä jäsen- ja pöytäkirjoineen. Hyvin usein raportissa huliigaaniksi leimattu nuori henkilö mainitaan myös entiseksi Komsomol-jäseneksi. Raporttien mukaan maaseudulla toimi myös ryhmiä, joiden yksinomainen tarkoitus oli taistella Komsomol-järjestöä vastaan. Näiden ryhmien toimintatavat vaihtelivat toisten keskittyessä lähinnä Komsomol-jäsenten pahoinpitelyyn ja toisten häiritessä paikallisosastojen työtä. Pahoinpitelyllä pyrittiin estämään nuoria liitymästä Komsomoliin ja kääntymään jo liittyneitä järjestöstä. Komsomol-työn häiritsemiseen liittyi kokouksien keskeyttämistä sekä järjestön tilojen ja symbolien tuhoamista (FSB 1926 toukokuun liitteet 78-90).

Neuvostokaupunkilaisten huliganismi

Samalla kun olot vakiintuivat NEP-kaudella, uudet ja vanhat ongelmat nousivat pinnalle kaupungeissa. Talouden nostamiseksi sallittiin pienimuotoinen yritystoiminta. Valtionyhtiöiden tuotantokapasiteettia tehostettiin lisäämällä työkurikampanjoita, joiden avulla pyrittiin rationalisoimaan sekä työmenetelmiä että ajankäyttöä ja määrittelemään yhä tavoitehakuisempia normeja. Tämä aiheutti kuitenkin tyytymättömyyttä työläisissä, joiden reaaliensiot olivat koko ajan laskussa. Myös työttömyys lisääntyi kannattamattomien yritysten lakkautusten ja maaltamuuton seurauksena.

Vaikka neuvostovalta pyrki luomaan kuvaa ahkerasta neuvostotyöläisestä, OGPU:n raportit kertovat muusta. Niiden mukaan työläiset ovat hylänneet bolševikkien klubit ja siirtyneet kapakoihin ja bordelleihin. Työpaikkajuopottelu oli myös yleistä. Neuvostolehdistön mukaan alkoholismi, huliganismi, tapelut ja raiskaukset olivat yleisiä työläisten asuinalueilla (Brovkin 1994, 178).

Toisin kuin vuosisadan vaihteessa, jolloin huliganismia harjoitti kaupunkien köyhälistö, huliganismi liitettiin 1920-luvun neuvostodiskurssissa maaseudun takapajuiseen elämänmuotoon. Kaupunkihuliganismi soti uutta neuvostoideologiaa vastaan, jonka ihanteena oli kurinalainen tehdas sekä urbaani kaupunkilaisihminen. Tarkkojen tilastojen puuttuessa on vaikea arvioida, kuinka paljon huliganismia esiintyi kaupungeissa vuosien 1917-23 aikana. Neuvostodiskurssissa vuodesta 1923 kasvanut huliganismi liitettiin kuitenkin nuorten maalta muuttaneiden ammattitaidottomien miesten käyttäytymiseksi. Kaupunkihuliganismia pidettiin ennen kaikkea uuden neuvostokulttuurin ja takapajuisen maaseutukulttuurin yhteentörmäyksen aiheuttamana ilmiönä, joka poistuisi väestön koulutus- ja sivistystason noustessa. Tällainen näkökulma huliganismiin ei ollut uusi. Neubergerin mukaan vuosisadanvaihteen Venäjällä sivistys ja huliganismi oli kulttuurisesti merkittävä vastapari. (Neuberger 1993, 42)

Huliigaanit leimattiin sekä vuosisadan vaihteessa että myös vallankumouksen jälkeen viranomaisten taholta yhteiskuntasopimuksen ulkopuolella olevik-

si, rikollisuuteen taipuvaisiksi ryysyköyhälistön edustajiksi. Vallankumouksen jälkeen tähän joukkoon liitettiin myös muita neuvostoyhteiskunnan ulkopuolella olevia ryhmiä, kuten porvareita. Huliganismista vuonna 1927 julkaistut tutkimukset⁶ kumosivat kuitenkin nämä käsitykset paljastaen sen mitä yleisesti tiedettiin: että suurin osa huliganismista syytetyistä oli tavallisia työläisnuoria, joista osa kuului ammattiliittoihin ja jopa Komsomol-järjestöön:

“Lehdissä ja kadunkulmilla sanotaan: Katsokaa, se paras, mitä Neuvosto-Venäjässä on, proletariaatti, joka on maailman parhain luokka ja jonka tehtävänä on vapauttaa ihmiskunta, on huliganismin hukuttama, ja katsokaa, siinä on teille työväenluokka, eivät-hän muut luokat hulinoi”. (Tomski 1927, 3-4)

Neuvostovalta joutui jo heti vallankumouksen jälkeen muotoilemaan uudestaan käsityksensä työläisestä, joka toisin kuin se oletti ei asettautunutkaan tukemaan sitä täysin rinnoin, vaan lakkoili ja kritisoi neuvostovaltaa. Tällöin se otti käyttöön luokka-asemansa menettäneen käsitteen, jolla viitattiin siihen harmaaseen työläismassaan, joka toisin kuin puolueeseen rekrytoitu työläisten etujoukko vaati poliittista ja kulttuurikasvatusta päästäkseen tiedostavien työläisten etuoikeutettujen joukkoon. Kaupunkien huligaaneihin sovellettiin Foucaultin tarkoittamaa normalisointia sekä itse rikoksen rankaisemisen sijaan sen tekijän luonteenpiirteiden, eli “sielun” rankaisua “Huligaaneiksi leimattuihin liitettiin useita eri attribuutteja (Neuberger 1993, 12; Foucault 2000, 44; Andrlé 1994, 127).

Nuoria työläisiä⁷, jotka asuivat asuntoloissa ja söivät ruokaloissa, pidettiin yleisesti poliittisesti tiedostamattomina huligaaneina ja rettelöitsijoinä. Kriminologisen kabinetin mukaan tutkituista huligaaneista 81,5 prosentilla oli alhainen koulutustaso ja 57 prosenttia tutkituista määriteltiin kulttuuritarpeiltaan primitiivisiksi, jolla tarkoitettiin sitä, etteivät nämä käyneet klubeilla, lukeneet kirjoja tai osallistuneet kansalaisjärjestöjen toimintaan. Samasta tutkimuksesta käy kuitenkin ilmi se, ettei tämä nuoriso ollut täysin poliittisesti tiedostamatonta, sillä noin kahdeksan prosenttia tutkituista kuului Komsomoliin tai puolueeseen ja jopa 20 prosenttia ammattiliittoon. Lisäksi 30 prosenttia ilmoitti olevansa kiinnostunut politiikasta ja melkein puolet sanoi lukevansa säännöllisesti

lehtiä (Krylenko 1927, 23-25).

Brovkinin mukaan nuorison “epäpoliittisuus” oli itsessään poliittista, sillä jopa ne, jotka liittyivät Komsomoliin tekivät pilkkaa puolueesta ja johtajistaan. Lisäksi silloin kun poliittiset päätökset todella koskettivat heidän elämäänsä, kuten työkurikampanjaan liittynyt rationalisointikampanja, nuoret työntekijät vastustivat sitä raivokkaasti (Brovkin 1994, 122-123; Krylenko 1927, 23-25).

Vuosisadan vaihteen venäläishuligaanit hyödynsivät Neubergerin mukaan epävarmaa poliittista tilannetta ja auktoriteettien murtumista. Ohikulkijoihin kohdistunut väkivalta loi kunnialliselle yhteisölle kauhukuvia siitä, mitä tapahtuisi, jos köyhälistö päästäisi raivonsa valloilleen (Neuberger 1993, 92-93). Samalla tavoin NEP-kauden huliganismia voidaan pitää osoituksena poliittisesti epävarmoista ajoista. Kauteen suhtauduttiin ristiriitaisesti toisten pitäessä sitä vallankumouksen ihanteiden pettämisenä, kun taas toiset hyödynsivät tilaisuutta vaurastua. Myös Leninin kuoleman jälkeinen eri ryhmien välinen valtakamppailu varjosti poliittista ilmapiiriä. Räjähdysmäisesti kasvanut katuhuliganismi sai viranomaiset ja poliittisen eliitin huolestumaan, sillä se uhkasi neuvostovalan auktoriteettia taata kansalaistensa turvallisuus sekä kyseenalaisti sen luomia yhteiskunnallisia arvoja:

“[...] emme voi sivuuttaa sitä, että huliganismi, tahallinen tai tahaton, on työväenluokkaa vastaan ja uhkaa anastaa proletariaatilta sen vallankumouksella valtaamat kadut ja sitä myötä myös sen kulttuurikasvatuslaitokset.” (Bugaiski 1927, 66)

Huomattava osa huligaanien uhreista oli myös Komsomolin jäseniä sekä klubeilla käyviä työläisiä. Neubergerin mukaan huliganismilla oli kaksi merkittävää poliittista ulottuvuutta. Ensiksikin, huligaanit, jotka harjoittivat väkivaltaa ja tuhoa kaduilla, olivat mukana arkipäivän poliittisessa taistelussa, johon sisältyi kamppailu julkisen käyttäytymisen ja symbolien kontrollista. Toiseksi, huligaanit, jotka hyökkäsivät vallan symboleja tai sen edustajia kohtaan, symboloivat samalla itse sitä heikkoa asemaa, joka niillä oli sorretun ryhmän edustajina (Neuberger 1993, 101).

Komsomolin jäseniin kohdistunutta huliganismia voidaan tarkastella Neubergerin tarkoittamana vastarinnan muotona, sillä järjestön jäsenet edustivat ainakin mielikuvissa uutta neuvostoeliittiä. Samalla näi-

hin kohdistunut huliganismi heijasti sitä nuorten työläisten heikkoa asemaa, jota neuvostovalta puheistaan huolimatta ei ollut onnistunut parantamaan. Sama käytös voidaan nähdä myös kulttuurien välisenä konfliktina, vanhan ja uuden työläiskulttuurin väkivaltaisena yhteentörmäyksenä. Siten se oli myös kansankulttuuriin liittyvä ilmiö, työväenluokkaisten nuorten miesten osoitus siitä, että he eivät hyväksy ylhäältä heille määrättyjä arvoja ja käyttäytymisen normeja. (Neuberger 1993, 66)

Samoin kuin maaseudulla, huliganismin yksi suosituimpia kohteita oli Komsomol-järjestö sekä usein sen ylläpitämät työläisten klubit. Kaupunkien huliganismilla ei kuitenkaan pyritty estämään niiden toimintaa, vaan kyse oli pikemminkin kulttuurien välisestä konfliktista. Klubeilla käytiin 1920-luvun puolivälissä ankaraa kamppailua työväenkulttuuriin liittyvistä piirteistä. Virallinen lehdistö pyrki esittämään työläisklubit paikkoina, joissa tarjottiin ideologista opetusta. Klubeilla käyvä työläisnuoriso kaipasi kuitenkin poliittisten puheiden ja luentojen sijaan tanssia ja hauskanpitoa. Usein huligaaniksi leimattiin henkilö, joka puheisiin pitkästyttyään alkoi metelöidä ja häiriköidä (Šatov 1927, 15; Brovkin 1994, 113).

Työläisten suhtautuminen Komsomol-järjestöön oli myös ristiriitaista. Monien mielestä Komsomol edusti tyhjäntoimittajia ja huligaaneja. Toiset näkivät järjestössä mahdollisuuden erilaisiin etuihin ja hauskanpitoon. Sadat raportit ympäri maata antoivat ymmärtää, että järjestöön liittyneet työläiset eivät poikenneet muista työläisistä, vaan muiden tavoin vaativat viihdettä ja hauskanpitoa, jonka puoluetoimittajat ja muut kansalaiset leimasivat juopotteluksi ja huliganismiksi. Komsomolin johto huolestui niin paljon alueilta tulleista raporteista, että se päätti vuonna 1926 tehostaa kulttuurikasvatustyötä nuorison kasvavan juopottelun ja huliganismin vuoksi. Paikallisosastoja kehoitettiin tekemään klubeista juopottelun, ilkvallan ja promiskuiteetin vastaisia keskuksia, joiden tarkoituksena oli edistää viihteen terveitä muotoja. Juopottelun, foxtrotin tanssimisen ja seksin sijasta nuorten tuli harrastaa kansantanssia, urheilua, lukemista ja soittoa. (Brovkin 1994, 113-115)

Tällä tavoin uutta työväenkulttuuria edustamaan pyrkineet klubit joutuivat nuorten työläisten vastarinnan ja huliganismin kohteiksi. Heille määrättyjä

poliittisesti tiedostavan työläisen käyttäytymismalleja ja arvoja ei hyväksytty, vaan rinnalla kukoisti vanha työväenkulttuuri tapoineen ja arvoineen. Toisaalta uusien klubien toiminta sai myös vanhoja muotoja ja kerhot vaihtoivat vain ulkoisesti toimintaan liitettyjä käsitteitä. Tällaisten klubien toiminta leimattiin huliganismiksi.

Kaupunkien huliganismin nähtiin myös heijastavan porvarillisuuden turmiollista vaikutusta, joka monien mielestä voimistui NEP-kaudella. Ammattitaitoisten työläisten huliganismia pidettiin hyvinvoinnin seurauksena, joka mahdollisti heille pikkuporvarillisen elämäntavan. Huligaani kuvattiin hyvin pukeutuneeksi keikariksi, naistennaurattajaksi ja tyhjäntoimittajaksi, joka ilmensi käytöksellään, arvoiltaan ja koko olemuksellaan olevansa luokkatietoisien ja pidättyväisen perustyöläisen vastakohta (Šatov 1927, 12-13).

Tällä tavoin huligaanit leimattiin selvästi "toiseksi" — neuvostoihmisen vastakohtaksi. Huligaanista tuli yhtäältä Marxin ja Leninin vihaaman ryysyköyhälistön edustaja, jonka toiminnalla ja kulttuurilla ei ollut mitään yhteistä kunniallisen työläisen kanssa. Toisaalta huligaani edusti taantumuksellista pikkuporvaria arvoineen ja käytöksineen. Samalla työttömyys ja varakkuus sekä erilaiset elämäntavat muotoutuivat huliganismin attribuuteiksi 1920-luvun Venäjällä.

Huliganismiin liitetty selitysmallit

Aikalaisartikkelit ja tutkimukset esittävät myös omia tilastojen ulkopuolelta haettuja syitä huliganismille. Tilastojen ja tutkimusten mukaan huligaanit olivat tavallisia työläis- ja talonpoikaisnuoria, joiden ei neuvostoteorioiden mukaan missään nimessä pitänyt sortua rikolliseen toimintaan. Yksi valtakamppailuun liittyvistä piirteistä onkin Foucaultin mukaan se, ettei rikoksessa ole enää pitkään aikaan kysyttyä sitä, mitä rikos on vaan sitä, mitä se merkitsee ja mikä on se syy-yhteys-ketju, joka on johtanut rikokseen. (Foucault 2000, 30)

1920-luvun Neuvostoliitossa huliganismille nähtiin historiallisia, yhteiskunnallisia poliittisia ja sosiaalisia syitä. Yleisimpiä selitysmalleja ovat historialliset jäänneet tsaarinaikaisesta työläis- ja talonpoikais-

kulttuurista, nuorison jääminen heitteille vallankumouksen ja sisällissodan jalkoihin sekä erilaiset leviämis- ja tartuntateoriat.

Historiallinen selitysmalli pyrki näkemään huliganismin menneisyyden jäänteinä, joka poistuisi neuvostoyhteiskunnan kehittyessä. Huliganismia ei nähty neuvostoliittolaisena ilmiönä, vaan tsarinaikaisen sorron sekä vallankumouksen ja sisällissodan aiheuttamien sosiaalisten ilmiöiden seurauksena. Oikeuskomissaari Krylenkon mukaan, huligaanit olivat vallankumouksen ja sisällissodan uhreja. Tämä näkemyksen mukaan huligaanit olivat katulapsia, jotka olivat näinä vuosina jääneet ilman vanhempien ja yhteiskunnan valvontaa, ja siten uudet kulttuuriset, poliittiset ja eettiset arvot olivat jääneet heille vieraiksi. (Krylenko 1927, 27-29)

Useimmat huliganismista kirjoittaneet jakoivat Krylenkon näkemyksen, mutta menivät vielä pidemmälle näkemyksissään huliganismin historiallisesta luonteesta. Professori L.G. Oršanskin mielestä huliganismi oli vuosisatoja kestäneen sosiaalisen ja psykologisen kehityksen tulosta. Historiallinen huliganismi, joka ilmeni tsarin ajalla sotaväenotoissa, juhlissa ja häissä, oli alkukantaista mutta laillista huliganismia, jota voitiin pitää sorretun kansan purkautumiskeinona (Oršanski 1927, 59-60).

Oikeuspsykiatrisen instituutin tutkija Bugaiski pyrki patologisoimaan huliganismin ja näki siinä historiallisesti ja sosiaalisesti muovautuneen sairauden. Hän piti huliganismia neuropatologisten sairauksien, kuten skitsofrenian oireena, sillä biologiset tekijät olivat historiallisen kapitalistisen järjestelmän muovaamia. Työläisten epähygieeniset olot, väkivalta, raskas työ, kylmyys ja nälkä olivat hänen mielestään johtaneet epäterveeseen hermojärjestelmään sekä kemiallisiin ja fyysisiin muutoksiin verisuonissa ja kudoksissa. Nämä muutokset olivat neuropatologisten sairauksien ja tätä kautta myös huliganismin aiheuttajia (Bugaiski 1927, 33-40).

Huliganismista kirjoittaneet asiantuntijat eivät kuitenkaan olleet yksimielisiä siitä, missä määrin 1920-luvun neuvostoyhteiskunnan ja -talouden ongelmat liittyivät huliganismiin. Huliganismia patologisoinut Bugaiski näki huliganismin heijastavan myös neuvostoyhteiskunnan ongelmia. Työläisnuorilta puuttui hänen mukaansa tulevaisuudenusko vaikeuksien voit-

tamiseen ja kollektiivin suomiin mahdollisuuksiin, mikä johtui sekä yksilön että kollektiivin heikkoudesta. Etenkin tämä kulminoitui hänen mielestään kahdessa asiassa, Komsomol-järjestössä ja Jesenin-kultissa.⁸

“[...] Jesenin hahmon ympärille kiteytyy [nuorison] alakuloinen mieliala. Kapakka- ja huligaanaiheet heijastuvat hänen tuotantoonsa. Vallankumous sekoitti järjestyksen kaupungeissa ja maaseudulla ihmiset revittiin irti juuristaan. Kaikki taistelivat elämästään. Samanlaisen kohtalon koki Jesenin itse. Levoton, juuristaan revitty Jesenin muutti kaupunkiin, missä mikään ei ollut yksinkertaista, maaseudun selkeää järjestystä noudattavaa ja missä kulttuuri oli vaikeampaa. On selvää, että runoilija, niin kuin monet muut nuoret, piti vallankumousta kaikkien niiden romanttisten tunteiden ilmentymänä, tuulenpuuskana, joka heittäisi ihmiset uuden maailman rannalle. Kun vallankumous sitten muuttui rauhalliseksi edistykseksi, hän jäi muiden mukana ikävöimään sitä.” (Bugaiski 1927, 72)

Työläisnuorison toivottomuus ja alkoholipitoinen kulttuuri ei ollut kuitenkaan uusi ilmiö. NEP-kauden työläiskulttuuri ei juurikaan poikennut vallankumousta edeltävien vuosien tavoista. Bolševikkien kampanjoista huolimatta juomatavat eivät olleet muuttuneet, vaan tietyllä tasolla ainoastaan pahentuneet. Uskonnon, perheinstituution, avioliiton ja muiden perinteiden vastaiset kampanjat olivat heikentäneet työläisten turvaverkkoja. Lisäksi työläisten ansiotaso oli heikentynyt niin, ettei heillä juurikaan ollut mahdollisuuksia säästää isoihin hankintoihin, kuten esimerkiksi asuntoon (Brovkin 1994, 179).

Neuvostoyhteiskuntaan liitetty huliganismi nähtiin myös erilaisten tartunta- ja leviämisteorioiden kautta, jonka mukaan huliganismi ei ollut varsinaisesti yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen synnyttämä vaan sitä loivat tilannetta hyväksikäyttävät yhteiskunnan ulkopuolella olevat ainekset. Esimerkiksi huliganismista kirjoittaneen Shatovin mukaan huliganismin syy ei ollut nuorison heikentyneessä tulevaisuudenuskossa vaan siinä luokka-asemansa menettäneessä aineksessa, joka houkutteli suuren massan rikollisuuteen ja prostituutioon. Varsinaiset syylliset löytyivät siten siitä pikkuporvarillisesta aineksesta, joka oli ujuttautunut työläisnuorison joukkoon. (Šatov 1927, 4-6)

Tällä tavoin tartunta- ja leviämisteorioihin liittyi huligaanien luokittelu kahteen eri ryhmään, joista ensimmäiset olivat tavallaan olosuhteiden uhreja, sairastuneita ja toiset vaarallisia, taudin kantajia ja leviittäjiä. Ensimmäiseen ryhmään kuuluivat tavalliset työläis- ja talonpoikaisnuoret, jotka humalassa ajautuivat huliganismiksi luokiteltuihin tekoihin. Esimerkiksi huliganismia patologisoinut Bugaiski pitää ensimmäistä ryhmää sivistymättömänä ja lapsellisena, kun taas toiseen ryhmään kuuluivat antisosiaaliset ja psykopaattiset, rikollismaailmaan kuuluvat henkilöt (Tomski 1927, 3; Krylenko 1927, 23; Oršanski 1927, 62-65; Oršanski & Žizlenko 1927, 131-150; Bugaiski 1927, 75-76).

Tällainen huligaanien jaottelu vaikutti myös siihen, mitä keinoja huliganismin poistamiseksi esitettiin. Useimmiten tarjottiin keinoksi tehostettua kulttuurikasvatustyötä sekä kovennettua rangaistuspolitiikkaa. Kulttuurikasvatustyön katsottiin tehoavan sattumanvaraiseen huliganismiin, kun taas kovenneen rankaisupolitiikan ajateltiin ehkäisevän huliganismin leviämistä ja eristävän sen aineksen, joka sitä levitti.

Kuitenkaan kulttuurikasvatustyön muodoista ei oltu yksimielisiä. N.P Tomskin mukaan yksi merkittävä huliganismia luova tekijä oli nuorisotyöttömyys, joka jätti myös nuoret työttömät klubi- ja järjestötoiminnan ja sitä kautta myös kulttuurikasvatustyön ulkopuolelle. Tomski kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että myös itse klubitoiminta aiheutti huliganismia, sillä se oli hänen mukaansa liikaa ylhäältä ohjattua ja poliittista. Hänen mielestään ei ollut ihme, että raskasta työtä tehnyt nuoriso alkoi hulinoida klubeilla, jotka tarjosivat viihteen ja hauskanpidon sijasta luentoja ja poliittista agitointia (Tomski 1927, 3-8).

Vaikka useimmat kirjoittajista näkivät porvarillisten vaikutteiden yhdeksi huliganismin aiheuttajaksi, monet myönsivät että kulttuurikasvatustyön tulisi sallia joitain porvarillisia piirteitä, jotta nuoret saataisiin sen piiriin. Tällaisia radikaaleja ehdotuksia olivat muun muassa porvarillisena pidetyn tanssimisen salliminen klubeilla ja partiolaisliikkeestä mallia ottaminen (Tomski 1927, 3-8; Šatov 1927, 27-29).

Suurin osa kirjoittajista oli kuitenkin sitä mieltä, että poliittinen kasvatusta ja kulttuurikasvatusta tiukassa neuvostokaavassa olivat tehokkaimmat huliganis-

mia estävät keinot. Huliganismi oli leviävä sairaus, jota vastaan pystyi taistelemaan ainoastaan vastustuskykyä parantamalla. Vastustuskykyisin aines oli aktiivisesti harrastava, kansalaisjärjestötyössä mukana oleva sekä poliittisesti aktiivi työläisnuoriso. Vielä vastustuskykyisempiä olivat ne nuoret, jotka jatkuvasti sivistävät itseään niin kulttuurisesti kuin ammatillisesti ja jotka töiden jälkeen kiiruhtivat iltakouluhin ja kurseille:

“Häntä kiinnostavat tekniset ja tuotannolliset kysymykset ja hän kulkee päämäärätietoisesti kohti tavoitettaan tullakseen ammattityöntekijäksi, työnohjaajaksi, meidän teollisuutemme ja kulttuurimme rakentajaksi. Tämä inspiroi nuorta työntekijäämme. Hän identifioituu suureen produktiiviseen proletariaattikollektiiviin ja hän on sitonut kohtalonsa sekä toiveensa tehtaaseen, joka on joka hetki hänen ajatuksissaan. Kulttuuritietoisien, vahvan tehdastyöläisen tulee olla nuorison huomion keskipisteen kohteena ja hänen tulee toimia malliesimerkinä — huligaanin vastakohtana.” (Šatov 1927, 8)

Kasvatus- ja sivistyskeinojen lisäksi ehdotettiin yleisen mielipiteen muokkaamista huliganismin vastaiseksi, sillä kuten tutkijat olivat huomanneet, väestö suhtautui huligaaneihin varsin suopeasti. Bugaiski ehdotti yleisen työläismielipiteen luomista taiteen ja sosiaalisen kontrollin keinoin. Kirjailijoiden ja taiteilijoiden tuli kuvata työn iloa ja sen tuottamaa tyydytystä. Vapaaehtoiset järjestyksenvälvojat, huligaanien ilmianto sekä julkinen häpäiseminen seinälehtien ja näyttösoikeudenkäyntien avulla auttaisivat Bugaiskin mukaan luomaan yleistä mielipidettä huliganismin vastaiseksi. (Bugaiski 1927, 77-82)

Lopuksi

Stalinin kauden neuvostoliittolaista yhteiskuntaa tutkineet historioitsijat ja oikeustieteilijät ovat osoittaneet, kuinka kulttuurisista ja lainsäädännöllisistä keinoista muodotettiin käyttäytymisnormeja ja sitä kautta yhteiskuntaa. Sen seurauksena useita eri yhteiskunnallisia ryhmiä marginalisoitiin uuden neuvostoyhteiskunnan ulkopuolelle. Tällä toiminnalla oli kauaskantoiset seuraukset neuvostoyhteiskunnan ja neuvostokansalaisten identiteetille (Hagenloh 2000, 6-13; Fitzpatrick 1994, 235-236).

Huliganismin vastaiseen kampanjointiin liittyi myös rankaisupolitiikan uudelleen muotoilu. Paikallisviranomaisille annettiin suuret valtuudet huliganismin rankaisussa. Useat paikallisneuvostot säätivätkin yksityiskohtaisia asetuksia siitä, mitkä teot olivat luokiteltavissa huliganismiksi ja mitä näistä teoista seurasi. Siten valtiovallan ja lainsäädännön keinoin neuvostovaltio asetti kansalaisilleen tiukat käyttäytymisnormit. Normien rikkojille rankaisupolitiikka tarjosi sakkujen ja vankeusrangaistuksen lisäksi pitkälle yksilön ominaisuuksiin puuttuvia rankaisumuotoja, kuten julkista ripittäytymistä, julkista mustamaalausta ja naurunalaiseksi saattamista. Yhteisöllinen rankaisumuoto huipentui näytösoikeudenkäynteihin, joiden tekniikkaa huliganismikampanjoissa hiottiin (GARF f 393 op 61 d 40 (5) ja op 63 d 10).

Kuitenkin NEP-kauden kampanjat olivat vielä hyvin perinteisiä. Vuoden 1926 huliganismin vastainen kampanja oli Solomonin mielestä juuri tällainen. Se sai alkunsa yhteiskunnallisesta paniikista, johon vasta myöhemmin valtiovallalta liittyi. Vaikka se poikesikin Stalinin aikaisista kampanjoista, sillä oli kuitenkin niiden kanssa yksi yhteinen piirre. Se nojautui oikeusjärjestelmän ulkopuoliseen apuun. (Solomon 1996, 60)

Viitteet:

- ¹ Käytäntö oli sidoksissa yhteiskunnalliseen huoleen kaupunkien ja kylien rauhattomuudesta. Lehdistö ruokki tätä huolta ja osoitti suurta huomiota juopottelun seurauksena syntyneisiin yleisiin järjestyshäiriöihin ja väkivaltarikoksiin, jota yleisesti kutsuttiin huliganismiksi. Solomon 1996: 58-59
- ² Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa projektia *Popular Opinion in the Soviet Union 1922-1934*, jossa kansainvälinen tutkijaryhmä käyttää aineistona ennen julkaisemattomia Neuvostoliiton salaisen poliisin, OGPU:n kuukausiraportteja.
- ³ Tällainen rajausta perustuu siihen, että vuonna 1926 huliganismi oli erityisen paljon esillä kohua herättäneiden huliganismitapausten, kuten Tšubarovin kujan raiskaustapauksen johdosta. Vilkas huliganismikeskustelu vaikutti myös uuteen, vuoden 1926 rikoslakiin.
- ⁴ 11.9.1926 Leningradissa tapahtui Tšubarovin kujan tapaukseksi ristitty joukkoraiskaus, joka sai suurta yhteiskunnallista huomiota osakseen.

Vaikka raiskaukselle oli oma rikoskategoriansa, tapaus leimattiin ja käsiteltiin lehdistössä sekä näytösoikeudenkäynnissä huliganismiksi

- ⁵ Opetuksen ja sitä kautta saavutetun lukutaidon parjaaminen ei ole pelkästään 1920-luvun neuvostomaaseutuun liittyvä ilmiö, vaan opetusta saaneita parjattiin myös esimerkiksi 1800-luvun maaseudulla Suomessakin. Brovkin 1994:118
- ⁶ Huligaaneja tutkittiin NKVD:n ja Oikeuskomissariaatin tilastojen avulla, sekä Moskovan rikollisuuden vastaisen taistelun instituutissa ja Leningradin kriminologisessa kabinetissa. Lisäksi Leningradissa toiminut oikeuspsykiatrisen instituutti tutki sinne mielentilatutkimukseen lähetettyjen huligaanien sosiaalista taustaa.
- ⁷ Tilastoissa esiintyvien henkilöiden keski-ikä oli 19 ja 23 vuoden välillä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö huligaanien joukossa olisi ollut myös vanhempiakin ihmisiä, jopa 50-vuotiaita.
- ⁸ Sergei Jesenin on yksi tunnetuimmista venäläisistä runoilijoista, jonka lyriikassa huligaanit olivat usein toistuva aihe. Jesenin teki itsemurhan vuonna 1925.

Lähteet:

- Andrle, Vladimir (1994), *A Social History of Twentieth-Century Russia*. London: Arnold.
- Brovkin, Vladimir (1994), *Behind the Front Lines of the Civil War: Political Parties and Social Movements in Russia*. Princeton: NJ Princeton University Press.
- Bugaiski, Jan (1927), *Huliganstvo kak sotsial'no-patologitsheskoje javlenije*. Molodaja gvardija, Moskva.
- Cohen, Anthony P. (1994), *Self Consciousness: An Alternative Anthropology of Identity*. London: Routledge.
- Davies, Sarah (1997), *Popular Opinion in Stalin's Russia Terror, Propaganda and Dissent, 1934-1941*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FSB:n arkiston kokoelma OGPU:n kuukausiraportteista. Vuoden 1926 tammi-joulukuun raportit.
- Fitzpatrick, Sheila (1994), *Stalin's Peasants, Resistance and Survival in the Russian Village after Collectivization*. New York: Oxford University Press.
- Foucault, Michael (2000), *Tarkkailla ja rangaista*. Helsinki: Otava.

- Frolov, E.A. & Štšedrina, A.K. (1957), *Otvetstvenost' za huliganstvo. Utshebnoje posobije dlja studentov*. Sverdlovsk.
- GARF NKVD:n arkištov f 393.
- Hagenloh, Paul M. (2000), "Socially Harmful Elements" and the Great Terror. - *Stalinism: New directions*. (ed.) Fitzpatrick, Sheila. London: Routledge.
- Izmozik, V. (1995), *Glaza i uši režima. Gosudarstvennyi političeski kontrol' za naseleniem sovetskoi Rossii v 1918-1928 godah*. St Petersburg.
- Krylenko, Nikolai (1927), Disput o huliganstve, tštoto takoje huliganstvo. - *Huliganstvo I prestuplenie*. (eds.) Oršanski, L.G. & Žižilenko. Leningrad: Rabotši sud.
- Naiman, Eric (1997), *Sex in Public, the Incarnation of Early Soviet Ideology*. Princeton: Princeton University Press.
- Neuberger, Joan (1993), *Hooliganism: Crime, Culture, and Power in St. Petersburg, 1900-1913*. Berkeley: University of California Press.
- Oršanski, L.G. (1927), Huligan psihologičeski otšerk. - *Huliganstvo I prestuplenie*. (eds.) Oršanski, L.G. & Žižilenko. Leningrad: Rabotši sud.
- Oršanski, L.G. & Žižilenko (eds.) (1927), *Huliganstvo I prestuplenie*. Leningrad: Rabotši sud.
- Pilkington, Hilary (1994), *Russia's Youth and its Culture*. London: Routledge.
- Sahlins, Marshall (1993), Goodbye to Tristes Tropes: Ethnography in the Context of Modern World History. - *The Journal of Modern History* 1: 1-25.
- Šatov, V. (1927), *Huligany i huliganstvuštšie*. Moskva: Komsomol'skaja Pravda.
- Solomon, Peter H. Jr. (1996), *Soviet Criminal Justice under Stalin*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tomski, M. P. (1927), Bor'ba s huliganstvom I klubnaja rabota. - *Huliganstvo I prestuplenie*. (eds.) Oršanski, L.G. & Žižilenko. Leningrad: Rabotši sud.